

Ter verdediging van het SCP

Hoe is het allemaal zo gekomen en hadden we het kunnen voorzien? Had iemand het *moeten* voorzien, al de opgekropte frustratie, de potentiële steun voor Pim Fortuyn en zijn lijst, de groeiende onvrede over de vele allochtonen die zich niet voldoende aanpassen aan de dominante mores, de haat tegen alles wat links en politiek correct was, de antipathie tegen paars, en de uitslag van de verkiezingen van 15 mei? Ja, zegt Martijn Lampert, senior-onderzoeker bij Motivaction, een commercieel onderzoeksbureau dat kwalitatief, sociaal-psychologisch onderzoek doet naar de belevingswereld van de burger, “vooral om snel trends te kunnen oppakken waarmee ondernemingen hun voordeel kunnen doen”. Jazeker had iemand dat moeten voorzien, daar hebben wij namelijk een Sociaal Cultureel Planbureau voor. Maar wat schrijft dat SCP in zijn laatste rapport, *Zekere banden* geheten? Dat er geen sprake is van vermindering van sociale cohesie, en dat een grote meerderheid van de Nederlanders zich nog steeds veilig voelt in zijn wijk! Hoe bestaat het. “Uit dit rapport valt niet af te leiden waar de maatschappelijke revolutie die zich de afgelopen twee maanden in Nederland heeft afgespeeld vandaan is gekomen”, oordeelt ook *NRC Handelsblad*, in een streng hoofdredactioneel commentaar (*NRC* 8-6-2002). Het SCP heeft zich volgens deze krant opgesteld als een kritiekloze volger van het overheidsbeleid. Als een overheid met een dergelijk tam planbureau zit opgescheept is het geen wonder dat zoveel politici blind zijn gebleven voor het ongenoegen bij de burger.

Bij dat soort aantijgingen zit er niets anders op, dan wil je als gewetensvol columnist zelf zo'n rapport eens bekijken. Ik heb het inmiddels gelezen en het lijkt mij dat er wel wat af te dingen is op de verwijten van Martijn Lampert en de *NRC* hoofdredactie. Een paar puntjes.

1. Het SCP doet zogenaamd 'longitudinaal' onderzoek, het bekijkt ontwikkelingen in de tijd. Dat is buitengewoon nuttig sociaal-wetenschappelijk werk, dat individuele onderzoekers aan een universiteit niet goed kunnen doen. Onderzoekers aan een universiteit moeten en willen over het algemeen zelf iets nieuws, iets creatiefs verzinnen en herhalingsonderzoeken vallen niet in die categorie. Niettemin willen diezelfde onderzoekers wel graag dat zij trends als de 'ontzuiling', 'individualisering' en 'modernisering van de maatschappij' empirisch kunnen onderbouwen. Dat kan met de cijfers van het SCP en het kan alleen als het SCP goed longitudinaal onderzoek blijft leveren. Om goed longitudinaal onderzoek te kunnen doen moet je bij ieder meetmoment dezelfde methode en ongeveer dezelfde vragen hanteren, anders kun je namelijk geen tijdreeksen opstellen. Als je burgers anno 2000 of 2001 allemaal specifieke, op de actualiteit gerichte vragen had voorgelegd zou je de antwoorden niet meer hebben kunnen vergelijken met tien of twintig jaar terug.
2. Met die algehele tevredenheid die het rapport zou uitstralen valt het best mee. Het SCP besteedt veel aandacht aan het ontbreken van sociale cohesie in achterstandswijken waar voornamelijk allochtonen wonen. Men heeft daar veel minder vertrouwen in burens en buurtgenoten, men wordt er slachtoffer van crimineel gedrag, men stoort zich aan de verloedering van de buurt (vuilnis op straat, overlast van jongeren enzovoort). Het SCP toont zich ook zeer bezorgd over de toenemende gerichtheid van allochtone landgenoten op hun eigen etnische groep: velen geven aan dat zij uitsluitend contact hebben met leden uit de eigen groep, velen zouden het heel erg vinden als hun kind zou trouwen met een autochtone partner. Het SCP presenteert bovendien behoorlijk negatieve cijfers over het vertrouwen in de politie; waar in Canada blijkbaar 80% van de bevolking van mening is dat de politie goed werk doet in de eigen woonwijk is dat percentage bij ons slechts 45 %. Dan kun je je vervolgens afvragen of de conclusies van *Zekere banden* (de titel ga ik niet verdedigen) niet wat te positief zijn geformuleerd, met veel enerzijds, anderzijds en laten we niet overdrijven. Dat is

misschien waar en ik zou het zelf denk ik ook wat pittiger hebben gedaan, maar als je alle superlatieven uit de kast trekt om de toestand in Nederland te karakteriseren hoe zou je dan ooit nog moeten schrijven over landen waar het met de sociale cohesie echt beroerd gesteld is (Rusland, Rwanda, voormalig Joegoslavië)?

3. Het onderzoek waarop *Zekere banden* gebaseerd is, is grotendeels verricht eind jaren '90. Het is de vraag of je de huidige onvrede toen al had kunnen signaleren. Politicologen hebben vanouds veel aandacht gehad voor een fenomeen dat bekend staat als 'het omzetten van onvrede en verdriet in politieke eisen'. Thuiszittende huisvrouwen in de jaren zestig voelden zich treurig, maar schikten zich in wat nu eenmaal de orde der dingen leek te zijn. Er moest een soort besef doorbreken dat grijpen naar de sherryfles niet het enige was dat er op zat; je kon ook gaan vechten voor gelijke rechten, voor een baan en een crèche. Ik denk dat onze politici er de laatste decennia vrij goed in zijn geslaagd het omgekeerde te bewerkstelligen. Zij hebben legitieme politieke eisen weten om te zetten in latent verdriet. Je kon geen politieke eisen stellen want politici gingen er niet over (Europese Unie, internationale verdragen, geprivatiseerde staatsbedrijven) of ze konden er niets tegen doen (mondialisering, de wetten van de markt, migratiestromen). Wat restte was latent verdriet en mensen hebben een vrij groot vermogen om zich te schikken in het onvermijdelijke (de meeste huisvrouwen grepen niet naar de sherry). Het zou best kunnen dat dat latente verdriet pas heel recent weer is omgezet in aantoonbare, meetbare politieke eisen.